

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

จิราภรณ์ คำจันทร์. (2562). *ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน. จำนวน 336 หน้า.

ศุทธิกานต์ มีจัน*

หากจะกล่าวถึงการศึกษาพัฒนาการเมืองไทยและกระบวนการเป็นประชาธิปไตยของไทย หนังสือเรื่อง “ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” ของ จิราภรณ์ คำจันทร์ เป็นผลงานล่าสุดที่มีความน่าสนใจอย่างมาก หนังสือเล่มนี้ปรับจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนผ่านเป็นประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น: ความล้มเหลวของการทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย ซึ่ง จิราภรณ์ เสนอต่อหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2560 จากการวิจัยเอกสารบนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ จิราภรณ์ทำความเข้าใจการเมืองไทยผ่านแนวคิดการทำให้เป็นประชาธิปไตย แนวคิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย แนวคิดการตั้งมั่นของประชาธิปไตย แนวคิดฉันทามติ และทฤษฎีชนชั้นนำ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างหลักของหนังสือเล่มนี้แบ่งการนำเสนอและวิเคราะห์จากช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยที่สำคัญ 4 ช่วงเวลา กล่าวคือ

ช่วงแรก การดิ้นรนเพื่อสถาปนาประชาธิปไตย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 – 2490 เป็นการนำเสนอถึงลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลระหว่างปี พ.ศ. 2475-2490 รวมถึงการออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ส่วนในช่วงที่สองนั้นเป็นการนำเสนอถึง ประชาธิปไตยของพลังที่ต้องการขับเคลื่อนประชาธิปไตย โดยกล่าวถึง ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งพิจารณาถึงการจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึงการออกจากกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ตลอดจนการฟื้นคืนของพลังที่ต้องการขับเคลื่อนประชาธิปไตยในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เมื่อปี พ.ศ. 2535

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. Email: suthikarnmeechan@gmail.com

ช่วงที่สาม การเลือกตั้งในนามประชาธิปไตย ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยหลังเหตุการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาล รวมทั้งการออกจากระบอบการทำให้เป็นประชาธิปไตยจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 ในขณะที่ช่วงที่สี่ คือ ช่วงเวลาประชาธิปไตยของพลังอนุรักษ์นิยม โดยวิเคราะห์ถึงลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ไปจนถึงการจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 การออกจากระบอบการทำให้เป็นประชาธิปไตยจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 การออกแบรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ.2560 รวมถึงการออกแบบสถาบันทางการเมืองในปัจจุบัน ที่นัยของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกตั้งคำถามอย่างมากต่อการส่งเสริมประชาธิปไตย

สาระสำคัญของหนังสือเล่มนี้ จิราภรณ์ให้ความสนใจต่อลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย การจัดการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาล และการออกจากระบอบการทำให้เป็นประชาธิปไตย โดยสะท้อนปัญหารัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมือง และบทบาทของตัวแสดงทางการเมือง รวมถึงการขับเคลื่อนต่อสู้ของพลังอนุรักษ์นิยมในสังคมไทย โดยมองว่า แม้ว่าบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะพลังประชาธิปไตยจะเพิ่มมากขึ้น แต่การที่ชนชั้นนำขาดเจตนาธรรมาภิบาลในการสถาปนาประชาธิปไตย ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำทั้งในฝ่ายอนุรักษ์นิยมและชนชั้นนำที่มาจากการเลือกตั้ง รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจภายในหมู่ชนชั้นนำเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับไม่ได้รับฉันทามติและมักขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และผลจากการประนีประนอมในกลุ่มชนชั้นนำด้วยตนเอง นำไปสู่ความอ่อนแอและนำไปสู่ผลที่ไม่ได้ตั้งใจจากที่กำหนดไว้ในการปฏิรูปการเมืองแต่ละครั้ง ดังเห็นได้จากการที่วุฒิสภาและองค์กรอิสระ ที่ถูกผูกโยงกับอำนาจรัฐแต่ขาดการเชื่อมโยงกับประชาชน เป็นต้น

นอกจากแล้ว จิราภรณ์ยังนำเสนอว่า ในช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทั้ง 4 ช่วงเวลาที่ได้ศึกษานั้น ชี้ให้เห็นว่าความล้มเหลวของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยตลอดเส้นทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่า การทำให้เป็นประชาธิปไตยไม่ได้มีลักษณะเป็นเส้นตรง ที่เมื่อเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยแล้วจะพัฒนาไปสู่การตั้งมั่นของประชาธิปไตยได้เสมอ ทั้งยังปรากฏภาพของตัวแสดงทางการเมืองที่มีบทบาทเหนียวรั้งหรือเป็นอุปสรรคทั้งต่อการดำรงรักษาและการพัฒนาประชาธิปไตยอีกด้วย เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน ความบกพร่องในการสร้างกระบวนการรับผิดชอบและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รวมไปถึงบทบาทของกองทัพที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในการแทรกแซงทางการเมือง ซึ่งการขัดเคี่ยวระหว่างพลังอนุรักษ์นิยมกับพลังที่ต้องการเดินหน้าสู่ประชาธิปไตยในทุกช่วงเวลา มักจบลงด้วยชัยชนะของ

พลังอนุรักษ์นิยมในการร่างรัฐธรรมนูญและออกแบบสถาบันทางการเมืองเพื่อรักษาและคงไว้ซึ่งอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำอนุรักษ์นิยม ซึ่งจิราภรณ์ได้ทิ้งท้ายไว้ในหนังสือเล่มนี้ถึงวัฏจักรของรัฐธรรมนูญไทยว่า จะสามารถก่อให้เกิดการปรับปรุงเพื่อนำไปสู่การสร้างประชาธิปไตยได้นั้น ต้องอาศัยเจตนารมณ์ที่ต้องการเป็นประชาธิปไตยของชนชั้นนำนั่นเอง